

«ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ 1912-1913»

Ιωάννη Δ. Κακουδάκη,
Αντγυ ε.α., Επίτιμου Α΄ Υπαρχηγού ΓΕΣ

Με την έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913 οι δυνάμεις του Στρατού Ξηράς είχαν προσανατολιστεί προς Θεσσαλία και Ήπειρο και είχε οργανωθεί αντίστοιχα η Στρατιά Θεσσαλίας και ο Στρατός Ηπείρου. Η Στρατιά Θεσσαλίας ανερχόταν σε 100.000 άνδρες και 23.000 κτήνη περίπου και περιλάμβανε 7 μεραρχίες, με ανάλογο πυροβολικό, ιππικό, μηχανικό, υγειονομικές υπηρεσίες κ. ά. με Αρχιστράτηγο τον τότε Διάδοχο Κωνσταντίνο. Ο Στρατός της Ηπείρου ανερχόταν σε 10.500 άνδρες περίπου, δηλαδή μια μεραρχία, με Διοικητή τον Αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Σαπουντζάκη.

Η Στρατιά της Θεσσαλίας τις πρωινές ώρες της 5ης Οκτωβρίου 1912 πέρασε την οροθετική γραμμή (την πασίγνωστη ΜΕΛΟΥΝΑ) και προήλασε με τέσσερις μεραρχίες (I, II, III, IV), την ανεξάρτητη ταξιαρχία ιππικού και τα δύο αποσπάσματα Ευζώνων υπό τον Συνταγματάρχη (ΜΧ) Γεννάδη Σ. και τον Αντισυνταγματάρχη (ΜΧ) Κωνσταντινοπούλου Κ. (από 2 Τάγματα Ευζώνων το καθένα), ακολουθώντας δύο ακόμη μεραρχίες (V και VI), ενώ η τελευταία (VII) παρέμενε στη Λάρισα. Η έξαρση και έξαψη της ελληνικής ψυχής μετατράπηκε, παρά την ισχυρή τουρκική αντίδραση, σε θυελλώδη προέλαση, και απελευθέρωσε την Ελασσόνα και τη Δεσκάτη, στις 7 και 8 Οκτωβρίου, λαμβάνοντας την επαφή με τα στενά του Σαρανταπόρου, από τα οποία διερχόταν η οδός Λάρισας προς Κοζάνη και προς Θεσσαλονίκη (δεν υπήρχε τότε η οδός διαμέσου των Τεμπών). Η τοποθεσία Σαρανταπόρου ήταν από τη φύση της εξαιρετικά ισχυρή και οχυρωμένη υπό την επίβλεψη του Αρχηγού της Γερμανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Τουρκία, Στρατηγού Φον Ντερ Γκολτς, ο οποίος είχε δηλώσει ότι *«το Σαραντάπορο είναι απόρρητο φρούριο και θα γίνει ο τάφος των Ελλήνων, αν επιχειρήσουν να το καταλάβουν»*.

Η επίθεση άρχισε στις 9 Οκτωβρίου 1912. Οι τρεις μεραρχίες προχώρησαν με μεγάλη δυσκολία κάτω από δυσμενείς εδαφικές και καιρικές συνθήκες και μεγάλες απώλειες. Ωστόσο, η IV Μεραρχία που ενεργούσε για την υπερκέραση των στενών από δυτικά, κατόρθωσε να φθάσει στα στενά της Πόρτας, που βρίσκονται πίσω από τα Στενά του Σαρανταπόρου, απειλώντας να εγκλωβίσει τους Τούρκους. Βλέποντας την κατάσταση η τουρκική διοίκηση διέταξε την υποχώρηση κατά τη νύκτα, που κατέληξε σε άτακτη φυγή προς την περιοχή της Κοζάνης. Η ταχεία και νικηφόρα έκβαση της Μάχης του Σαρανταπόρου - Λαζαράδων σε δύο ημέρες αύξησε το ηθικό του Στρατού και άνοιξε τις πύλες για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Οι απώλειες του Ελληνικού Στρατού ήταν 182 νεκροί και 995 τραυματίες. Οι απώλειες των Τούρκων σοβαρές, αλλά το σπουδαιότερο περιήλθαν στον Ελληνικό Στρατό 21 πυροβόλα από τα 24 που είχαν οι Τούρκοι, πολλά οχήματα και άφθονο πολεμικό υλικό.

Η προέλαση του Ελληνικού Στρατού συνεχίστηκε. Στις 10 Οκτωβρίου εισήλθε ελευθερωτής στην πόλη των Σερβίων και στις 11 απελευθερώνει την Κοζάνη. Έτσι, στις 13 Οκτωβρίου οι πέντε μεραρχίες είχαν περάσει τον Αλιάκμονα και βρίσκονταν στο υψίπεδο της Κοζάνης. Μετά από τις επιτυχίες αυτές η στρατιωτική ηγεσία της χώρας με επικεφαλής τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο βρέθηκε ενώπιον ενός εξαιρετικά σοβαρού πολιτικοστρατιωτικού προβλήματος: αν η Στρατιά θα έπρεπε να προελάσει προς Βορρά, δηλαδή προς Μοναστήρι ή να στραφεί προς Ανατολάς προς τη Θεσσαλονίκη. Ο Βενιζέλος όμως, αποβλέποντας στον πολιτικό σκοπό του πολέμου, στον οποίο, βέβαια, πρέπει να προσαρμόζεται η στρατιωτική στρατηγική, έστειλε στις 12 Οκτωβρίου στον Αρχιστράτηγο το εξής τηλεγράφημα:

«Αρχηγόν Στρατού Θεσσαλίας, Αρ. 80099.

Αναμένω να μοι γνωρίσητε την περαιτέρω διεύθυνσιν ην θα ακολουθήσῃ η προέλασις του Στρατού Θεσσαλίας. Παρακαλώ μόνον να έχητε υπ' όψιν ότι σπουδαίοι πολιτικοί λόγοι επιβάλλουσιν να ευρεθώμεν μίαν ώραν ταχύτερον εις Θεσσαλονίκην.

Αθήναι 12-Χ-1912 ώρα 10.20

Βενιζέλος».

Επίσης, την ίδια μέρα, στις 1535 ο Υπουργός των Εξωτερικών Λάμπρος Κορομηλάς έστειλε παρόμοιο τηλεγράφημα προς τον Αρχιστράτηγο που τον ενημέρωνε για τις νίκες των άλλων Συμμάχων.

Στα τηλεγραφήματα αυτά αρχικά υπήρξε αρνητική απάντηση. Όταν όμως το Γενικό Στρατηγείο ενημερώθηκε με νωπές πληροφορίες για την υποχώρηση του Τουρκικού Στρατού προς Θεσσαλονίκη, και μετά από νέα διαταγή του Πρωθυπουργού και Υπουργού των Στρατιωτικών Ελευθερίου Βενιζέλου, η Στρατιά τελικά στράφηκε προς τη Θεσσαλονίκη και προήλασε με τον κύριο όγκο της (5 Μεραρχίες), βόρεια της λίμνης των Γιαννιτσών -η λίμνη σήμερα έχει αποξηραθεί- αναπτυγμένη κατά τρόπο που να μπορεί να αντιμετωπίσει και τις τρεις πιθανές περιπτώσεις, δηλαδή, είτε ο εχθρός βρισκόταν στα Γιαννιτσά είτε πίσω από το Λουδία είτε ανατολικά του Αξιού που φαινόταν και το λογικότερο. Οι Τούρκοι τελικά είχαν επιλέξει ως αμυντική τοποθεσία και είχαν εγκαταστήσει τις δυνάμεις τους στην πόλη των Γιαννιτσών και στα γύρω χωριά· περίπου 25.000 άνδρες και 24-30 πυροβόλα.

Σ' αυτήν την περιοχή δόθηκε και η περίφημη Μάχη των Γιαννιτσών, 19 και 20 Οκτωβρίου 1912. Μάχη «εκ συναντήσεως», μάχη «μη αναμενόμενη», που δόθηκε, κυρίως, στην πόλη των Γιαννιτσών. Το πρωί της 19ης Οκτωβρίου άρχισε η προέλαση της Στρατιάς προς τα Γιαννιτσά, με παράλληλη κίνηση των II, III, IV και VI Μεραρχιών και κατεύθυνση της I Μεραρχίας προς τα νότια της πόλης. Το πρωί της 20ής Οκτωβρίου, οι ελληνικές δυνάμεις επανέλαβαν την επίθεση πιέζοντας συνεχώς τον εχθρό, του οποίου η αντίσταση άρχισε να κάμπτεται. Οι Τούρκοι φοβούμενοι την αποκοπή των οδών σύμπτυξης άρχισαν να υποχωρούν. Στις 1100 ώρα της 20ής Οκτωβρίου οι ελληνικές δυνάμεις εισήλθαν στα Γιαννιτσά και με αγώνα σώμα με σώμα τα απελευθέρωσαν, ενώ οι Τούρκοι εσπευσμένα υποχώρησαν προς Αξιό και Θεσσαλονίκη.

Χάρη στην περίλαμπρη αυτή νίκη του Ελληνικού Στρατού εξέλιπε πλέον και το τελευταίο κώλυμα που έφρασε τον δρόμο προς Θεσσαλονίκη.

Από τις 24 Οκτωβρίου, ο Ελληνικός Στρατός προελαύνει προς Θεσσαλονίκη. Το Γενικό Στρατηγείο που βρίσκεται στη βίλα Τοψίν, στο χωριό Γέφυρα, δέχεται αντιπροσωπεία αποτελούμενη από τον Σεφήκ Πασά και τους Προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων για διαπραγματεύσεις και την παράδοση της Θεσσαλονίκης κάτω από ορισμένους όρους, οι οποίοι απορρίπτονται. Το πρωί της 26ης Οκτωβρίου επέστρεψε ο Σεφήκ Πασάς με νέες προτάσεις, οι οποίες και αυτές απορρίφθηκαν και δόθηκε δίωρη προθεσμία για απάντηση. Αλλά και αυτή η διορία πέρασε άπρακτη. Σύντομα όμως ο Χασάν Ταξίν Πασάς πείσθηκε ότι πρέπει να παραδώσει τη Θεσσαλονίκη. Εντωμεταξύ δόθηκαν διαταγές προς την προπορευόμενη VII Μεραρχία και το απόσπασμα Ευζώνων να σπεύσουν να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη και μήνυμα προς τον Διοικητή της Βουλγαρικής Μεραρχίας να σταματήσει, γιατί η Θεσσαλονίκη ήδη παραδόθηκε στον Ελληνικό Στρατό. Το ίδιο βράδυ στις 2300 ώρα δύο αξιωματικοί του Ελληνικού Στρατού (ο Αντισυνταγματάρχης (ΜΧ) Βίκτωρ Δούσμανης και ο Λοχαγός (ΜΧ) Ιωάννης Μεταξάς) και ο πολιτικός σύμβουλος του Γενικού Στρατηγείου, Ίωνας Δραγούμης, με τον Χασάν Ταξίν Πασά συνυπέγραψαν το πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης.

Συνολικά παραδόθηκαν 1.000 αξιωματικοί και 25.000 οπλίτες, ενώ άφθονο πολεμικό υλικό περιήλθε στον Ελληνικό Στρατό, ο οποίος εισήλθε στη Θεσσαλονίκη τις μεσημβρινές ώρες της επομένης με την I Μεραρχία και επικεφαλής τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο, γενόμενος ενθουσιωδώς δεκτός από το λαό της. Μάλιστα, όταν Βούλγαρος αξιωματικός είχε σταλεί προς τον Χασάν Ταξίν Πασά για την παράδοση της πόλης στο βουλγαρικό στρατό απάντησε: *«μία Θεσσαλονίκη είχα και αυτήν παρέδωσα στον Ελληνικό Στρατό»*. Ακόμη στα «Απομνημονεύματά του» ο Χασάν Ταξίν, προφητικά, γράφει: *«Ο αγώνας χάθηκε άδοξα και συντριπτικά για τους Τούρκους και θριαμβευτικά για τους Έλληνες. Η Θεσσαλονίκη χάθηκε μεν, αλλά σώθηκε»*. Έτσι, η Θεσσαλονίκη, μετά από 482 χρόνια σκλαβιάς (1912-1430=482), ξαναγύρισε στην αγκαλιά της Μητέρας-Πατρίδας, ανήμερα της γιορτής του προστάτη της Αγίου Δημητρίου.

Μετά από αλληπάλληλες διαβουλεύσεις και παρακλήσεις του Βούλγαρου Στρατηγού Τεντόροφ δόθηκε η έγκριση το μεσημέρι της 27ης Οκτωβρίου να εισέλθουν στην Θεσσαλονίκη 2 βουλγαρικά τάγματα (τελικά ήταν σύνταγμα), ως *«φιλοξενούμενοι»* του Ελληνικού Κράτους, χωρίς, ωστόσο, να λείψουν προβλήματα και επεισόδια με τους Έλληνες, τα οποία τελικά λύθηκαν με την έναρξη του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου.

Στο μεταξύ η V Μεραρχία που είχε αναλάβει την κάλυψη της Στρατιάς από τα βορειοδυτικά, τις πρώτες πρωινές ώρες της 24 Οκτωβρίου υπέστη αιφνιδιασμό από τολμηρή ενέργεια μικρού τουρκικού τμήματος στην περιοχή του Αμύνταιου, με αποτέλεσμα την πρόκληση πανικού και τη διάλυσή της. Ευτυχώς, οι Τούρκοι δεν εκμεταλλεύθηκαν πλήρως το γεγονός, ωστόσο, απαιτήθηκε πολύς χρόνος και προσπάθεια για την επανασύνταξη της Μεραρχίας και την επανάληψη των επιθετικών επιχειρήσεων.

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, η Στρατιά Θεσσαλίας άφησε ένα Τμήμα της (τρεις μεραρχίες, ένα απόσπασμα και ένα σύνταγμα Ιππικού), υπό τον Υποστράτηγο Κωνσταντίνο Καλλάρη στη Θεσσαλονίκη και με τις υπόλοιπες δυνάμεις της κατευθύνθηκε προς τη Δυτική Μακεδονία. Τα ελληνικά τμήματα, αφού απελευθέρωσαν μετά από σύντομους αγώνες τη Δυτική Μακεδονία, στις 7 Νοεμβρίου τη Φλώρινα, χωρίς να προλάβει να απελευθε-

ρώσει το Μοναστήρι που το είχαν ήδη καταλάβει οι Σέρβοι στις 7 Νοεμβρίου, στις 7 Δεκεμβρίου την Κορυτσά και στράφηκαν προς τα νότια. Οι Τούρκοι των περιοχών αυτών προέβαλαν ισχυρή αντίσταση, αλλά μπροστά στην ελληνική υπεροχή, υποχρεώθηκαν να υποκύψουν. Στις 11 Νοεμβρίου απελευθέρωσε και την Καστοριά.

Συγχρόνως, με την έναρξη των επιχειρήσεων, στις 5 Οκτωβρίου, Σώματα Προσκόπων αποβιβάστηκαν στον κόλπο Ιερισσού της Χαλκιδικής, όπου απελευθέρωσαν ένα μεγάλο τμήμα της, και στις 23 Οκτωβρίου εισήλθαν στον Πολύγυρο.

Το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό διέθετε το Στόλο του Αιγαίου υπό τον Υποναύαρχο Π. Κουντουριώτη με 22 πολεμικά πλοία επιφανείας και 1 υποβρύχιο, μεταξύ των οποίων ήταν και το θωρηκτό «Γ. Αβέρωφ». Κυριάρχησε απόλυτα στο Αιγαίο και απέκλεισε τις θαλάσσιες συγκοινωνίες των Τούρκων. Επίσης διέθετε τον Στόλο του Ιονίου υπό τον πλοίαρχο Δαμιανό με 9 πλοία. Ο Στόλος του Αιγαίου αρχές Νοεμβρίου αποβίβασε αγήματα στο Άγιο Όρος και το απελευθέρωσε.

Ο Τουρκικός Στόλος επιχείρησε δύο φορές να βγει από τα Στενά του Ελλησπόντου στο Αιγαίο, αλλά τον κατεναυμάχησε ο Ελληνικός Στόλος στη Ναυμαχία της Έλλης (3 Δεκ. 1912) και στη Ναυμαχία της Λήμνου (5 Ιαν. 1913) και έκτοτε δεν ξαναβγήκε στο Αιγαίο. Έτσι, απελευθερώθηκε η Λήμνος, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, η Θάσος, ο Αγ. Ευστράτιος, η Ίμβρος, η Σαμοθράκη, τα Ψαρά, η Τένεδος και η Ικαρία. Στη συνέχεια τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Λέσβο, Χίο, Σάμο). Έτσι, όλα τα νησιά του Αιγαίου είχαν απελευθερωθεί πλην της Δωδεκανήσου, που από τις 4 Μαΐου 1912 τελούσε υπό την κατοχή της Ιταλίας.

Η Ελληνική Αεροπορία στους Βαλκανικούς Πολέμους ήταν ενταγμένη στο Στρατό και το Ναυτικό. «Ο Λόχος Αεροπόρων», η πρώτη αεροπορική μονάδα είχε ενταχθεί στο Στρατό και αρχικά διέθετε τέσσερα αεροπλάνα Farman. Αργότερα προστέθηκαν άλλα τρία, καθώς και ένα τουρκικό (Bleriot XI) λάφυρο του Στρατού μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Στις 5 Οκτωβρίου 1912, πραγματοποιήθηκε η πρώτη πολεμική αεροπορική αποστολή αναγνώρισης από τον Υπολοχαγό Δημήτριο Καμπέρο και ρίψεις βομβών λίγες μέρες αργότερα. Στις 5 Δεκ 1912 ο Υπολοχαγός Μιχαήλ Μουτούσης έκανε αναγνωρίσεις πάνω από το Μπιζάνι, και έρριψε τρόφιμα και εφημερίδες στους πολιορκημένους κατοίκους των Ιωαννίνων.

Η πρώτη πολεμική αποστολή του Αεροπορικού Σμήνους του Στόλου προς όφελος των ναυτικών επιχειρήσεων και η πρώτη του είδους στον κόσμο πραγματοποιήθηκε στις 24 Ιανουαρίου 1913. Ο Υπολοχαγός Μουτούσης ως χειριστής και ο Σημαιοφόρος Α. Μωραϊτίνης ως παρατηρητής με το υδροπλάνο «Ναυτίλος» πραγματοποίησαν αναγνώριση και βομβαρδισμό από τον αέρα του τουρκικού Ναυστάθμου Ναγαρά. Ο Μωραϊτίνης εκτόνησε σχεδιάγραμμα με τη διάταξη των εχθρικών πλοίων εντός του Ναυστάθμου και θεωρείται το πρώτο στον κόσμο σχεδιάγραμμα που εκπονήθηκε από αεροπορική αναγνώριση.

Οι επιχειρήσεις του Ελληνικού Στρατού στην Ήπειρο, δύναμης 10.500 ανδρών, υπό τον Αρχηγό Στρατού Ηπείρου Αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Σαπουντζάκη, ήταν περιορισμένες και η αποστολή τους ήταν αμυντική, αφού η κυρία επιθετική προσπάθεια ήταν προς Μακεδονία.

Οι τουρκικές δυνάμεις υπό τον Εσάτ Πασά ανέρχονταν σε 20.000 άνδρες και κατείχαν το Μπιζάνι, μια «φύσει» και «θέσει» ισχυρή αμυντική τοποθεσία, οργανωμένη από τη γερμανική στρατιωτική αποστολή.

Στις 5 Οκτωβρίου ο Ελληνικός Στρατός εξορμά από την περιοχή της Άρτας και απελευθερώνει διαδοχικά την Πρέβεζα, καταλαμβάνει τα Πέντε Πηγάδια, τα Πεστά και αναγκάζει τους Τούρκους να συγκεντρωθούν στην ισχυρή οχυρωμένη τοποθεσία του Μπιζανίου. Ταυτόχρονα, στις 12 Νοεμβρίου ενισχύθηκε και η Φρουρά Μετσόβου από δυνάμεις που προέρχονταν από το σώμα Γαριβαλδινών υπό τον Στρατηγό Γαριβάλδη Ριτσιότι από τα Τρίκαλα, από το Σώμα Ελλήνων Ερυθροχιτώνων από τα Γρεβενά και από το Απόσπασμα Δυτικής Μακεδονίας και με Σώματα Εθελοντών Κρητών. Οι προσπάθειες για την κατάληψη του Μπιζανίου απέβησαν άκαρπες. Στις 10 Ιανουαρίου 1913 ανέλαβε τη διοίκηση της Στρατιάς ο Αρχιστράτηγος με το Επιτελείο του, η οποία εντωμεταξύ είχε ενισχυθεί και η συνολική δύναμη ανήλθε σε 762 αξιωματικούς, 40.647 οπλίτες και 93 πυροβόλα, έναντι δύναμης των Τούρκων 30.000 ανδρών και 112 πυροβόλων.

Η γενική επίθεση γίνεται στις 20 Φεβρουαρίου 1913. Η τολμηρή διείσδυση του 1ου Συντάγματος Ευζώνων στο εσωτερικό της τοποθεσίας μέχρι τις παρυφές των Ιωαννίνων, ανάγκασε τους Τούρκους να παραδοθούν. Στις 0430 ώρα της 21ης Φεβρουαρίου 1913 ολοκληρώθηκε η συμφωνία για την παράδοση των Ιωαννίνων και στις 0900 ο Ελληνικός Στρατός εισήλθε στα Ιωάννινα κάτω από χειροκροτήματα και ζητωκραυγές. Η είδηση απελευθέρωσης των Ιωαννίνων έγινε δεκτή με μεγάλο ενθουσιασμό από τον ελληνικό λαό, απέσπασε ευμενέστατα σχόλια από τον ευρωπαϊκό τύπο και ταυτόχρονα αναπτέρωσε το φρόνημα και το ηθικό του ελληνικού Στρατού της Ηπείρου.

Το τέλος των επιχειρήσεων του Ελληνικού Στρατού στην Ήπειρο ήταν μέχρι τις 3 Μαρτίου 1913 η εκκαθάριση της Δυτικής και Βόρειας Ηπείρου από τα υπολείμματα των τουρκικών και αλβανικών συμμοριών που δρούσαν και τρομοκρατούσαν τους Έλληνες των περιοχών αυτών.

Η νικηφόρα προέλαση του Ελληνικού Στρατού στη Βόρεια Ήπειρο, είχε σαν αποτέλεσμα μέχρι τις 5 Μαρτίου 1913 να απελευθερώσει το Αργυρόκαστρο, τη Χειμάρρα, τους Αγίους Σαράντα, το Τεπελένι, την Πρεμετή και την Κλεισούρα. Στον προβαλλόμενο χάρτη φαίνονται οι επιχειρήσεις και των άλλων Βαλκανικών Χωρών κατά τον Α΄ ΒΠ.

Οι απελευθερωτικοί όμως αυτοί αγώνες και θυσίες του Ελληνικού Στρατού δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι προαιώνιοι πόθοι και τα όνειρα των Ελλήνων της Βόρειας Ηπείρου έμειναν τελικά ανεκπλήρωτα, αφού η Βόρεια Ήπειρος περιήλθε με απόφαση των τότε Μεγάλων Δυνάμεων στο νεοσύστατο Αλβανικό Κράτος, με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας στις 4 Δεκεμβρίου 1913, που επικυρώθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις στις 13 Φεβρουαρίου 1914.

Με τη Συνθήκη Ειρήνης του Λονδίνου, στις 17 Μαΐου 1913, μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας, Σερβίας και Μαυροβουνίου αφενός και της Τουρκίας αφετέρου, τερματίστηκε ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος.

Β΄ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Όμως, η Βουλγαρία οραματιζόμενη τη δημιουργία της «Μεγάλης Βουλγαρίας» της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου 1878, ακολούθησε αδιάλλακτη στάση, πρόβαλε αστήρικτες αξιώσεις και υπερβολικές απαιτήσεις για την προσάρτηση ακραιφνών ελληνικών περιοχών που είχαν πρόσφατα απελευθερωθεί από τον τουρκικό ζυγό. Έτσι, οι συγκρούσεις άρχισαν πολύ ενωρίς στο Παλαιοχώριο του Παγγαίου και στις Ελευθερές Καβάλας.

Τη νύκτα 16/17 Ιουνίου 1913, η Βουλγαρία, χωρίς αιτία και χωρίς επίσημη κήρυξη πολέμου, διέταξε αιφνιδιαστική ταυτόχρονη επίθεση εναντίον των ελληνικών δυνάμεων στο Παγγαίο όρος και στη Νιγρίτα με τη 2η Στρατιά, και των σερβικών στη Γευγελή και το Ιστίπ με την 4η Στρατιά. Έτσι, άρχισε ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος. Η Ελληνική αντίδραση ήταν άμεση. Τη νύκτα 17/18 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε γενική επίθεση των ελληνικών τμημάτων κατά των βουλγαρικών στη Θεσσαλονίκη, τα οποία μετά από σφοδρή αντίσταση παραδόθηκαν και παρέμειναν αιχμάλωτα μέχρι το τέλος του πολέμου (18 Ιουλίου 1913).

Η αντεπίθεση του Ελληνικού Στρατού άρχισε τις πρώτες πρωινές ώρες της 19ης Ιουνίου 1913 με την προέλαση των μεραρχιών προς Κιλκίς-Λαχανά.

Οι Βούλγαροι διέθεταν τη 2η Στρατιά: Στην περιοχή Κιλκίς – Λαχανά, δύναμη περίπου 100.000 άνδρες.

Οι Έλληνες διέθεταν οκτώ (8) μεραρχίες Πεζικού και την Ταξιαρχία Ιππικού, δύναμη 135.000 περίπου άνδρες.

Προς το Κιλκίς ενήργησαν τέσσερις (4) μεραρχίες (III, V, IV, και II) και κάτω από αντίξοες συνθήκες πυρών και καύσωνα έφθασαν τις απογευματινές ώρες της 20ης Ιουνίου με πολλές απώλειες στα νότια υψώματα του Κιλκίς. Η II Μεραρχία με νυκτερινή επίθεση τις 0330 της 21ης Ιουνίου κατόρθωσε στις 0930 να διασπάσει την τοποθεσία του Κιλκίς και να εισέλθει στην πόλη και να την απελευθερώσει. Παντού, οι Βούλγαροι τράπηκαν σε άτακτη φυγή, εγκαταλείποντας νεκρούς, τραυματίες και κάθε είδους πολεμικού υλικού.

Προς την περιοχή του Λαχανά ενήργησαν τρεις μεραρχίες (VI, I, VII), απελευθέρωσαν την Ξυλόπολη στις 20 Ιουνίου και στις 21 την περιοχή Λαχανά, και ύστερα από ένα δύσκολο αγώνα, με μεγάλες απώλειες, κατόρθωσαν τις απογευματινές ώρες να ελευθερώσουν το Λαχανά.

Η γιγαντομαχία Κιλκίς - Λαχανά υπήρξε μια από τις πιο σκληρές και τις πιο φονικές μάχες της ιστορίας μας. Κράτησε μόνο ένα τριήμερο περίπου και χαρακτηρίστηκε από μεγάλη συγκέντρωση δυνάμεων (8 Μεραρχίες και 1 Ταξιαρχία Ιππικού) και μετωπικές επιθέσεις σε δυο αποκλίνουσες κατευθύνσεις, όπου ο απευθείας συντονισμός και ο έλεγχος της διοίκησης από το Γενικό Στρατηγείο (9 διοικήσεις) ήταν πολύ δύσκολος.

Οι απώλειες ανήλθαν σε 8.828 αξιωματικούς και οπλίτες νεκρούς και τραυματίες. Στις απώλειες αυτές περιλαμβάνονται και 10 ανώτεροι αξιωματικοί διοικητές Συνταγμάτων και Ταγμάτων.

Ο Ελληνικός Στρατός μετά την περίλαμπρη αυτή νίκη και την ανασύνταξη των δυνάμεών του, προήλασε προς Δοϊράνη - Τσάρεβο - Σέλλο, προς Κοιλάδα Στρυμόνα Ποταμού - Στενά Κρέσνας - Τζουμαγιά και προς Νευροκόπι.

Στις αρχές Ιουλίου μεταφέρθηκε η VIII Μεραρχία από την Ήπειρο και απελευθέρωσε διαδοχικά πολλές περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Δυτικής Θράκης, (Ξάνθη, Κομοτηνή και Αλεξανδρούπολη). Οι Βούλγαροι υποχωρούσαν παντού, διαπράττοντας φοβερά εγκλήματα, σφαγές και λεηλασίες και πυρπολώνοντας πόλεις και χωριά. Την εκδικητική αυτή μανία πλήρωσαν ακριβώς η Νιγρίτα, οι Σέρρες και προπαντός το Δοξάτο.

Η Βουλγαρία κάτω απ' αυτές τις συνθήκες υποχρεώθηκε να συνάψει ανακωχή στις 18 Ιουλίου και στις 28 του ίδιου μήνα, μετά από σκληρές διπλωματικές διαπραγματεύσεις να υπογράψει στο Βουκουρέστι, τη Συνθήκη Ειρήνης (Βουλγαρία από τη μια πλευρά και Ρουμανία, Ελλάδα, Μαυροβούνιο και Σερβία από την άλλη), με την οποία τερματιζόταν ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος και ρυθμιζόνταν οι εδαφικές διεκδικήσεις μεταξύ των βαλκανικών κρατών. Η Ελλάδα αποκτούσε και πάλι την Ανατολική Μακεδονία (μέχρι τον κάτω ρου του Νέστου π.), ενώ η Δυτική Θράκη, αν και είχε απελευθερωθεί, παραχωρήθηκε τελικά στη Βουλγαρία. Και το 1922 απελευθερώθηκε. Όπως είναι γνωστό η Ρουμανία εισήλθε στον πόλεμο τον τελευταίο μήνα και πήρε τη Δοβρουτσά, το ίδιο και η Τουρκία που πήρε την Ανδριανούπολη.

Οι απώλειες του Ελληνικού Στρατού στους δυο Βαλκανικούς Πολέμους ανήλθαν στις 50.535 αξιωματικούς και οπλίτες (νεκροί, τραυματίες και αγνοούμενοι), του Ναυτικού ανήλθαν σε 29 αξιωματικούς και ναυτοδίοτους και του Λόχου Αεροπόρων 2· ο χειριστής Αργυρόπουλος Εμμανουήλ και ο παρατηρητής Μάνος Κων/νος, από πτώση του αεροσκάφους.

Η Ελλάδα εξήλθε από τους δύο Βαλκανικούς Πολέμους με την απελευθέρωση της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Κρήτης, με πρωθυπουργό τον Εθνάρχη και μεγάλο οραματιστή Ελευθέριο Βενιζέλο, με αυξημένο το στρατιωτικό της γόητρο και έχοντας πραγματοποιήσει ένα μεγάλο μέρος από τις εθνικές της διεκδικήσεις, αφού μάλιστα διπλασίασε σχεδόν την εδαφική της έκταση και τον πληθυσμό της. Συγκεκριμένα, η έκταση της Ελλάδας από 64.017 τετραγωνικά χιλιόμετρα αυξήθηκε στα 120.125, ενώ ο πληθυσμός από 2,8 εκατ. κατοίκους, έφθασε στα 5 εκατομμύρια περίπου, με άμεσες και ευνοϊκές επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων.

Η νικηφόρα έκβαση των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913 οφείλεται :

- Στη μεγαλόπνοη πολιτικο-διπλωματική διορατικότητα και στη σωστή προετοιμασία και σχεδίαση των επιχειρήσεων από τον τότε Πρωθυπουργό και Υπουργό Εθνικής Άμυνας Ελευθέριο Βενιζέλο.

- Στην αδυναμία της Τουρκίας να μεταφέρει ενισχύσεις από τη Μικρά Ασία, όπου είχε επιστρατεύσει 250.000 άνδρες, εξαιτίας της απόλυτης κυριαρχίας του Ελληνικού Στόλου στο Αιγαίο από τις πρώτες ημέρες του πολέμου.

- Στην ορθή απόφαση του Βενιζέλου να στραφεί έγκαιρα η Στρατιά Θεσσαλίας προς τη Θεσσαλονίκη και όχι προς Μοναστήρι, γεγονός που οδήγησε και στη δεύτερη νικηφόρα έκβαση του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου.

- Στην ενότητα και ομοψυχία στρατού, λαού, πολιτειακής, πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας.

- Τέλος, στη θεόδοτη πολεμική αρετή των Ελλήνων που μεγαλούργησε ανά τους αιώνες και που αποθεώθηκε με την ορμή, τον ηρωισμό και την αυτοθυσία αξιωματικών και οπλιτών.